

פשוט שונות למיבצעים של הברחתי-כסף, אינה מוסיפה מימד חשוב כלשהו לנושאים, שהוא ספר המקפץ את הזיקנה על הקורא אים בו, ואפילו סיומת של ספר, שבה שודדים לואי ואודיל את הכסף שנועד להיות מוכר ומבזבזים אותו היא משעי-ממת: „כשבועיים בילו בנצרה. שברו מבניית אמריקאית גדולה בעלת גג מת-קפל, ובמהלך החודשים הבאים סיררו בה לארכו ולרוחבו של חצי-ההתבלת...“ אם יקום יום אחד בימאי קולנוע צרפתי ויעבד ספק-טריט-ספק-ספר זה של מר-דיאנו לסרט, עם סיגמסקופ וטכניקולור, אין ספק שהעבוד הקולנועי יתעלה מעל לרדידות הספר — מה עוד שהוכנסו שייכבו בו, ויסיפו לו בוודאי מימד כל-שהו, כאשר ייעשה הסרט, שלמענו כתב מודיאנו את שורותיו. יקל על הצופה לומר: הסרט הוא טוב מהסרט.

כואב הלב לראות סופר רבי-כשרון כי פטריק מודיאנו, המכלה את כישוריו בספר שכולו הבל, עצלות וריח של חאלטורה, כאב נוסף גורמת העובדה, שלא רק הקורא הצרפתי נפל בפח שטמן לו מודיאנו, אלא גם המו"ל הישראלי.

מקור

פוקנר הכרמלי

סיפרו החדש של א"ב יהושע, שראה אור לאחרונה תחת הכותרת גירושים מאוחרים עורר ויכוחים רבים בקרב שוחרי הסיפורת הישראלית. צייצני ורוזיני פרי רות רבים, שאימת יהושע נפלה עליהם, החלו שרים שירי-הלל לגירושים מאוחרים, תוך שהם מתעלמים מהאמת הספרותית הי-סגולית, המצוייה ב-336 עמודי הספר.

סופר יהושע
גזענות נוסח פוקנר

האמת היא, שגירושים מאוחרים הוא הגרוע שבספרי יהושע. אלא שאיש ממב-קרי הסיפורת הישראלית אינו מעז לקרוא בקול רם: המלך עירום! בראשית כתיבתו הספרותית הזין יהושע את סיפוריו בתערובת ספרותית שמקורה בפרנץ קפקא ובש"י עגנון. בעשור השני של יצירתו הוא מצא את הניתוח הישראלי המיוחד שלו. בגירושים מאוחרים הוא המיר את כל אלה בניחוחו של וי-ליאון פוקנר האמריקאי — וחבל. גירושים מאוחרים הוא האכזבה הספור-תית בה-א-הידיעה של הסיפורת הישרא-לית. סיפורי-העלילה: את מודקן חורף מהני-כר אל בני-מישפחת, כדי להשיג גט מי-אשתו המאושפת בבית-חולים לחולי נפש-הדמויות-הפועלות ברומן הם בנייהמיש-פחה. הפורקים את תחושותיהם ומשבריי-הם במגווליגים ארוכים ומעייפים. א"ב יהושע ממשיך בגירושים מאוחרים את תהליך חנפנותו להמון קוראי הספ-רים בהכנסת קטעים בעלי נימה גסה (מה שלא רצינו לראות את הגוף הרה-

• אברהם ב' יהושע — גירושים מאו-חרים; 336 עמודים; הוצאת הקיבוץ הי-מאוחד — סימן קריאה (כריכה רכה).

והארץ שלו עם השיער הלבן המפחיד למטה עם זיין מקומט...). בסימבוליקה שדופה בגרוש (הזקן הוא סמל לערכים ש-היו) במישפטים מתחכמים (בירושלים יצטרכו למצוא שוב את רחמי-הקדוש וכי-תל-אביב לכתוב מחדש את מצאה-המי-נים...!). בגזענות מבחילה (ללבה — הוריה השבו שדרך השם הם יתגברו על הגנים שלהם... איזה משומשם מארם-נהריום שלא יודע לכתוב... הם ייבשו את הארץ שלו שלהם בשמש האיסלאמית. את זה אי-אפשר לתת להם בכישרון-הלא-אנושי...); ובנסיון מייגע לפתח גט-יות סאטיריות נוסח עמוס קינן, בלא יכולתי של זה.

תוצאות המיוג והרקחה שמבצע יהושע בגירושים מאוחרים בין מורשת וליאם פוקנר ובין לקט פיאה שיוכחה מתחת ל-שולחנו של ז'גמונד פרויד, היא מיר-קחת ספרותית מייגעת, מתאמצת, שאינה מעניקה כל הנאה ספרותית של ממש. הפרק הפסיכולוגי, ההולך ומתעבה בכי-תיבתו של א"ב יהושע מספר לספר, מגיע בספר זה לאחד משיאו הלא-מכובדים. כישלונו של יהושע בנישואים מאוחרים אין בכוחו לפגום ביצירותיו הקודמות, ש-הרי גם סופרים טובים עשויים לחבר רומי-נים גרועים. אך אם ימשיך יהושע להתבטל לפני סיגנון פוקנר, עשוי לדבוק בו הכינוי „פוקנר הכרמלי“, כינוי שאינו מחמאה.

גירושים מאוחרים הוא רחוק מלהיות ספר מומלץ לקריאה, אך יחד עם זאת, הוא עשוי לפרנס חוקרי-סיפורת בעלי או-מץ בשאלה: מה קרה לא"ב יהושע? התשובה הצפויה היא, שא"ב יהושע אינו מחבר של רומאנים, אלא מחבר מעו-לה של גובילות.

מסך החול

„ספרות ההתנגדות“

בפירוטמים הרואים אור מזמן לזמן כי-יחידה לחקר המיזרח התיכון של מכוון טרומן, ניתח למצוא חומר מרתק. כזה הוא הפירסום ערביי ישראל בעיני מדי-נות ערב ואש"ף מאת גרעין שילה. בפירסום שלושה פרקים עיקריים. הראי-שון עוסק בעמדת מדינות-ערב כלפי ה-מיעוט הערבי בישראל עד מלחמת ששת הימים, השני ביחסה של הביקורת הספ-רותית בארצות ערב ל„ספרות ההתנגדות“ הערבית בישראל, והשלישי: הגישה כלפי המיעוט הערבי בישראל בפירוטמים של אש"ף.

החלק השני הוא המרתק ביותר, מאחר שהוא חושף לפני הקורא הישראלי קשת רחבה לבחינת הערכיות של היצירה ה-ספרותית הערבית בתחומי ישראל, וכפי שזו משתקפת, לאורך השנים בעיני המב-קרים בארצות-ערב. כבר בפתיח, מעיר גרעין שילה: „עד ערב מלחמת-ששת הימים היתה מנת חלקם של דוד המשור-רים והשופרים הערביים, שחיו בישראל לאחר קום המדינה, התעלמות מחלטת מי-צד המבקרים במדינות ערב.“

מהפך בבחינת ערך כתיבתם של ערביי ישראל הביא עסאן כנפאני, שסיפרו אדב אל-מקאומה פי 1966—1948 (ספרות ההתנגדות בפלסטין והגבושה). כנפאני היה גם הראשון שטבע לסופרים ולמשוררים הערביים בישראל את השם ספרות ההתנגדות. מלחמת-ששת-הימים הביאה לסופרים ו-למשוררים הערביים בישראל הכרה באר-צות-ערב, כאשר יצירתם נבחנה בחלקה בעיסוקיה בנושאים הפוליטיים לאומיים ש-לה. כך זכו בהתעניינות רבה המשוררים: מחמוד דרוויש, סמיחה אל-קאסם, תופיק זיאד ופאלם ג'ובראן, תוך התעלמות ממשוררים שעיקר יצירתם חב-רתית או אנושית, שלא זכו לביקורת דו-מה לאלה.

אלא שעמדה זו, שהיללה את ספרות * גרעין שילה — ערביי ישראל בעיני מדינות ערב ואש"ף; הוצאת מגנס; 101 עמודים (כריכה רכה).

ההתנגדות. נתקלה כבר ב-1969 בביקורת שבראשה ניצב המבקר המצרייקופטי ג'א-לי שווכרי, שכונה את יצירתם של ה-סופרים והמשוררים הישראלים הערביים כשירת האופוזיציה (שער אל-מעאררה), בעוד שאת השם „שירת ההתנגדות“ הוא שומר לשירתם של משוררים פלסטיניים החיים מחוץ לתחומי הקו הירוק כגון פרואה פוקאן. הסיבה לכך: „משוררים האופוזיציה יוצאים מעמדה של דו-שיח עם המדינה ועם האויב, ולא מעמדה של מלחמה נגדו.“

מיפנה מעניין היה בקריאתו של המ-שורר מחמוד דרוויש (שעבר להתגורר בעולם הערבי) שביקש (הצילוני מאתה אכזרית זו, וביקש להציל את שירת ער-ביי ישראל מהמילכוד שבו היא נתונה, כדי לקבוע לה את המקום הנכון והאמיתי בשירה הערבית בת-זמננו.

קריאתו של דרוויש הביאה לפירוק מרכיביה של השירה הערבית לכמה עני-

משורר דרוויש
הצילוני מאתה אכזרית

פים, המייצגים את כל השירה הפלסטי-נית, בשמות כמו: ספרות הגולה (אדב אל-מנפא); ספרות המנוסה (אליגזא); ספרות שואתית (נכוב); משוררי התבוסה (שעראא אל-הימה); שירת הקינה (אני-נד).

מבקרי הספרות והשירה בארצות ערב ממשיכים לראות בספרות הערבית בישראל „מזפת לעמדה לאימית גאה בפני העי-ריות הציונית“. יחד עם זאת, אין ספק, שקיים דמיון רב בין משורריה וסופריה הערביים של ישראל לסופרי ולמשוררי דור הפלמ"ח, שהיו מגויסים לרעיונות דומים, אם כי מהצד האחר של מסך ה-חול. כהגדרה שאותה מצטט גרעין שילה מד"ר אליט: „אופיה של החוויה הלא-מית כופה עליו (המשורר) כמספר ביחיים בעלי משמעות והשראה, הקשורים הדו-קוית באותה חוויה (...אך) הווגררות את-ריהם בלי חוץ הופכת אותם, לרוב, ל-קלישאות המפתות את המשורר להסתפק בהן, מבלי לתת ביטוי אמנותי לרגשותיו (...אך) הם מאבדים בסופו של דבר את משמעותם ויכולת ההשראה שלהם.“

מעבר לביקורת, שלעיתים היא ענ-יינית ולעיתים פחות, מתבהרת תמונה, את הביאה את היוצרים והמבקרים שבמדי-נות ערב, ללמוד ממשורריה וסופריה ה-ערביים של ישראל, כפי שמצוטט המי-שורר נואד קבאני, בשירו אל משוררי הארץ הכבושה: אנו לומדים מכם זה שנים /.../ אנו המשוררים המזוכים /.../ אנו לומדים מכם אך האזת יש לה צורה של סכין /.../ כי אצלנו מתו המשוררים ומתה השירה /.../ ומה נספר לכם אהו-בים? / אודות ספרות המשורר, שירת ה-משורר, היו אהובים /.../ לו היו המשור-רים אצלנו / עמדים מול שיריכם, / או היו נראים נמרזים.“

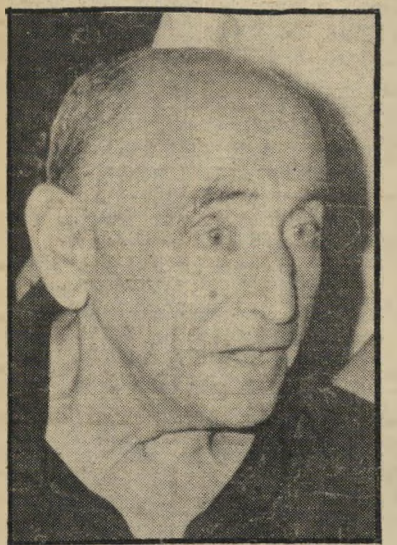
את הפרק מסיים שילה בקביעה, כי במהלך שנות ה-70 התמקדה הפעילות הפלסטינית יותר ויותר בכיוון הצבאי, תוך הונחה הדרגתית של הצדדים הספ-רותיים-שיריים. יחד עם זאת, כאן המי-קום להעיר, כי מאמר זה — שהוא בכי-חינת עוד צורה להבנת ההליכים התר-בותיים הפלסטיניים — חושף עולם ומי-

לואו, שמרבית אנשי-הרות, הסיפרות וה-שירה בישראל מתעלמים ממנו התעלמות כמעט מחלטת, וחבל.

תיעוד

האובססיה

בספר קם איש על אחיו שכותרת הי-משנה שלו היא הניתוח המוסמך והממצה של פרשת לבון מאת איסר הראל, שראה-אור באחרונה, מנסה ראש המוסד למודיעין ולביטחון לטהר את עצמו מכל בצלנגיעה בפרשה המכונה פרשת לבון. קם איש על אחיו הוא נסיון להשיב מי-לחמה-שערה לסיפרו של העיתונאי חגי אשד מי נתן את ההוראה, שהציג את כל צדדיה של פרשת לבון כולל צדדיה הפו-ליטיים, שספק אם היו בתחומו של אי-סר הראל, אלא שהראל יוצא בסיפרו ל-מלחמת-מגן על עצמו ועל דויד כץ גריון המת, וכבר כפתח-דבר שלו הוא אומר: „קשה להניח שאילו היו גולדה מאיר, זלמן ארז ופינחס ספיר בין החיי-לים, היו אשד והעומדים מאחוריו מרהיבים עוז להוציא לאור תיכור הממיה האש-“

מתגונן הראל
אינו טורח להוכיח

מות המרות ביותר נגד הצמרת הוותיקה של מפא"י והמאשים אותה ללא כחל וספר בקרימת קנוניה שפלה נגד כץ גריון. רק לאחר שהסתלקו ראשיה של המפא"י מן השלם, הרגיש עצמם בעלי הגרסה שכתב אשד חופשיים סוף-סוף מבחד התגובה...“

הראל מציין: „תחילה היה בדעתי ל-הגיש נגד אשד תביעה משפטית; אך לאחר שהתברר לי כי ההליך המשפטי עשוי להתארך מאוד, הגעתי למסקנה שכן הראוי יהיה לנתח ולהזים את טענותיו הכוזבות ואת גירסתו הלקויה ולהעמיד את הניתוח לרשות הרבים...“ תירץ, שאינו מעיר על טוהר כוונות, שהרי אם שיקר אשד, מדוע שלא יישפט ויתן על כך את הדין, למרות ההליך המשפטי שעי-שוי להתארך, ומה עוד, שאישר הראל מפתח בסיפרו החדש, גן אחד ותד-צדדי לחלוטין של נושא הפרשה.

טענותיו של חגי אשד בדבר ניצול ה-פרשה כשפר של „הטרויקה“ במפא"י (מי איר, ארז וספיר) אינו טענות חדשות / או מקוריות. העולם הזה חזר, ציין, פירט והבהיר זאת, במהלך המאבקים הפולי-טיים שחוללו רעידת-אדמה פוליטית במי-פא"י בראשית שנות ה-60, וזאת מבלי ש-איסר הראל, הקורא לסיפרו „הניתוח ה-מוסמך והממצה של פרשת לבון“, אינו טורח להוכיח זאת, בצורה זו או אחרת. אין ספק שאישר הראל נתון כיום באר-בססיה של טיהור שמו, באותה פרשה, אלא שסיפרו אינו מחדש דבר, אלא מסיף ע-פל רב על מעט האור שהוטל על פרשת לבון במהלך השנים האחרונות.

* איסר הראל — קם איש על אחיו; הוצאת כתר; 269 עמודים (כריכה קשה).